

РАТ КОЈИ ЈЕ ИЗБИО СА ТРИ ДЕЦЕНИЈЕ ДОЦЊЕ^{2 3}

Резиме

У раду се аргументује теза да је, са становишта руских геополитичких интереса и њихове заштите, војна интервенција у Украјини била неизбежна и да је дошла са закашњењем од три деценије. С једне стране, она је директна последица разбијања СССР-а и НАТО опкољавања Русије, кроз ширење Северноатлантске алијансе на земље некадашње чланице Варшавског уговора, неке од бивших чланица СССР-а (прибалтичке земље), као и на све некадашње југословенске републике (изузев Србије и БиХ). С друге, она је резултат изградње нових државних идентитета на антируском наративу, уз примену насиља над етничким Русима и русофонома, што је у Украјини посебно дошло до изражаја. Истовремено, Запад је према Русији водио вероломну политику. Кашњење од три деценије је последица тих илузија које је Запад неговао и неправовременог руског извлачења поука из крвавог разбијања Југославије за које је Запад најдиректније одговоран. Истовремено, однос према сопственим сународницима који су остали ван граница Русија, делимично објашњава и руску политику током југословенске кризе у последњој деценији XX века. Крајњи циљ овакве западне политике је у идеји остваривања "продора на Исток", преко разбијања Русије ("деколонијације Русије") и, у наставку, разбијања Кине, коју су САД својом последњом Стратегијом националне безбедности из 2022. прогласиле за јединог глобалног конкурента.

Кључне речи: дезинтеграција СССР, разбијање СФРЈ, Русија, Украјина, генеза и узроци етничког конфликта, руска војна интервенција 2022.

¹ uros.suvakovic@uf.bg.ac.rs

² Рад је настао у оквиру научно-истраживачке делатности Учитељског факултета Универзитета у Београду коју је финансијски подржало Министарство науке, технолошког развоја и иновација (Уговор бр. 451-03-1/2023-01/4).

³ Рад посвећујем свом драгом пријатељу, др Живојину Ђурићу, научном саветнику, вишедеценијском директору Института за политичке студије, Београд, који је преминуо крајем 2022. године. Током те, испоставило се, последње године његовог живота, у више наврата смо дискутовали о специјалној војној операцији Русије у Украјини, било у његовој канцеларији у Институту, било телефоном, када смо водили разговоре док се он налазио у болесничкој постељи. Слава му!

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

*Русија без Украјине више није европска империја.
Русија без Украјине и даље може да се бори за империјални статус,
али би она тада постала претежно азијска империјална држава,
која би се највероватније увукла у изнурујуће сукобе
са национално пробуђеним становницима средње Азије.*
(Бжежински, 2001: 47)

*Рушење Совјетског Савеза била је највећа геополитичка катастрофа века.
За руски народ је то постала права драма.
Десетине милиона наших грађана и сународника нашли су се
ван руске територије. Епидемија распада проширила се и на саму Русију.*
(Путин, 29. април 2005)

Крај Хладног рата⁴ значио је и крај односа снага у свету какав је успостављен након II светског рата. Америка је прогласила потпуни тријумф своје политике и свог виђења света, успостављајући тзв. „нови светски поредак“⁵, који је председник Џорџ Буш Старији прогласио 11. септембра [sic!] 1990.⁶ (Bush, 1990, see Kessler, 1997: 1; Шуваковић, 2014: 187) нејасно га одређујући као „свет сасвим другачији од оног који познајемо“, да би најављујући инвазију на Ирак у Конгресу 16. јануара 1991. указао да се он заснива на владавина права у државама и улози ОУН које испуњавају своју улогу очувања мира (Bush, 1991). Та идеја о "владавина права" је касније интерпретирана као концепт о примату људских права на суверенитетом држава

⁴ Не постоји сагласност србиста у вези са тим да ли се овај термин пише са почетним великим или малим словом. Међутим, постоји сагласност да се одређени историјски догађаји (нпр. одређени ратови), који су јасно историјски омеђани, пишу са великим почетним словом, нпр. Први светски рат или Велики рат, Други светски рат, Балкански ратови, итд. По аналогији са тим ми пишемо Хладни рат са великим Х, будући да означава период политичког, економског и војног сучељавања два војна (НАТО и Варшавски пакт) и економско-политичка савеза (ЕЕЗ→ЕЗ са западне и СЕВ са источне стране), предвођених са САД и СССР, на различитим тачкама Земље, с циљем остваривања својих идеолошко-политичких и других интереса, у периоду од краја Другог светског рата до пада Берлинског зида, распуштања СЕВ, распада СССР и отпочињања транзиције бивших социјалистичких земља.

⁵ В. нашу дефиницију (Шуваковић, 1999)

⁶ И овде је дошло до "крађе идеја" и, наравно, њиховог изопачења. Први је појам "новог светског поретка" споменуо и формулисао Михаил Сергејевич Горбачов (Михаил Сергеевич Горбачёв), лидер тада још постојећег СССР-а, у свом говору на Генералној скупштини ОУН 7. децембра 1988. године. "Даљи светски напредак је сада могућ само кроз потрагу за консензусом читавог човечанства, у кретању ка *новом светском поретку* (нагл. У.Ш.) Стигли смо до границе на којој контролисана спонтаност води у ћорсокак. Светска заједница мора научити да обликује и усмерава процес на начин да сачува цивилизацију, да је учини безбедном за све и пријатнијом за нормалан живот. Реч је о сарадњи која би се тачније могла назвати „сукреација“ и „са-развој“. Формула развоја „о туђем трошку“ постаје застарела. У светлу садашње реалности, немогућ је истински напредак кршењем права и слобода човека и народа, или на рачун природе" (Gorbachev, 1988). Вероватно да није ни слутио колико ће та његова идеја бити злоупотребљена.

и праву да људска права непосредно спроводе међународне организације по читавом свету, а не државе које су, према концепту ОУН и међународном праву, одговорне за њихово спровођење⁷. С друге стране, идеја о функцији ОУН је заправо значила њихову инструментализацију (макар у периоду 1990. до 1999. када је отпочела агресија на СРЈ без мандата ОУН), што је у пракси значило и вођење *праведног рата* (синоним: *хуманитарне интервенције*), који се и идеолошки оправдава (Walzer, 1991). Ове идеалистичке, готово хуманистичке речи, у стварности су значиле, после периода биполарности (1945-1989), успостављање принципа униполарности у међународним односима, што је Фукујама и наговестио проглашавајући да је са победом либералног капитализма у свету наступио крај историје (Фукујама, 1989; Фукујама, 1992). „Нови светски поредак“ је, најпре, спровођен путем директне инструментализације ОУН у америчке сврхе, потом на начин потпуног заобилажења ОУН под изговором бриге за људска права (Албанаца на Косову и Метохији) о чему ћу нешто опширније писати у следећем пасусу, затим као (неуспео) покушај обмане ОУН зарад „одобрења“ Другог заливског рата против Ирака 2003. године⁸, да би се касније поново наставило са војним интервенцијама САД и НАТО или дела НАТО или/и неких од америчких савезника широм света без одобрења Савета безбедности ОУН⁹. Такав амерички „нови светски поредак“, као облик униполарног хегемонизма, трајао је отприлике до око 2015. године¹⁰, а према неким другим ауторима, који узимају

⁷ В. Scheffer, 1992. Међутим када су у питању социјално-економска права, онда за њих брига не постоји у САД. Њих помоћница за људска права и хуманитарна питања у Регановој и Буша Старијег администрацији Пола Добријански просто сматра – „митом“ (према Чомски, 2009: 123).

⁸ Савет безбедности ОУН је одбио да одобри ову интервенцију, насупрот излагању ауторитативног америчког државног секретара Колина Пауела (Colin Luther Powell) који је тврдио да Ирак поседује оружје за масовно уништење (биолошко оружје). Касније се и сам Пауел кајао због ових тврдњи, упиравши прст у ЦИА која му је доставила такве податке. „Погледао сам четири [извора] које ми је [ЦИА] дала за [мобилне био-лабораторије], а они су стајали иза њих, ... Сада изгледа да није тако да је то било тако чврсто“ (AFP, 2004). „То је мрља. Ја сам тај који је то у име Сједињених Држава представио свету, и [то] ће увек бити део мог записа. Било је болно. И сада је болно“ (ABC News, 2005). Свега 4 од 15 чланица Савета безбедности ОУН се сагласило са америчко-британском резолуцијом да се покрене војна интервенција у Ираку. Чак је и француски министар спољних послова Доминик де Вилпен, у име Француске као сталне чланице Савета безбедности ОУН, најавио вето на такву резолуцију, због чега су били једно време заоштрени односи на релацији Вашингтон-Париз.

⁹ Док завршавамо овај текст обновљени су сукоби Хамаса и Израела, нападом првих на Израел, што је наишло на разумљиву осуду у свету. Међутим, да би се схватио узрок, а не само повод - који може да изазове озбиљне последице у свету - требало би бар минимално познавати историју непријатељстава (в. Чомски, 2012: 61-73). У сваком случају признајемо право Израелу на одбрану, али и право Палестинаца да живе слободно у сопственој држави. Већ садашњи ступањ израелске реакције на терористички напад Хамаса претворно се у одмазду према палестинском народу и, свакако, представља "прекомерну употребу силе", која прети да прошири овај сукоб.

¹⁰ Ову годину узимамо као годину краја америчке униполарности и хегемонизма, због тога што је те године, на захтев сиријске владе (што је у складу са међународним правом), започела руска војна интервенција у тој земљи, против терористичке организације „Исламска држава“ (ИСИС). Наиме, показало се да САД и њени савезници

у обзир економске показатеље и легитимацијску моћ лебералног система, његова супстанцијална криза је настала и неколико година пре тога (Кастелс, 2022)¹¹.

ГОРБАЧОВ ЈЕ ПРЕВАРЕН

У контексту "отопљавања односа" између Запада и још постојећег СССР-а, тадашњи амерички државни секретар Џејм Бејкер (James Baker) обећава Горбачову да се НАТО "ни за инч" неће проширити на Исток. Ово обећање дато је у контексту саглашавања Горбачова у вези са постизањем уједињења Западне и Источне Немачке, пошто су западни лидери очекивали његово чврсто противљење. Међутим, оно је изостало, због чега се и Митеран, премда невољно, са овим уједињењем сагласио. И, наравно, чим су се две државе ујединиле, НАТО снаге су распоређене и у источном делу уједињене Немачке, чиме је правило "ни за инч" прекршено. С друге стране, 1991. дошло је до распада Совјетског Савеза, и то након што су грађани СССР-а, при излазности од око 80%, у 76% случајева гласали за "новообновљени Совјетски Савез" (Ђукић, 2010: 218). То, међутим, није спречило председнике Русије (Јељцин), Белорусије (Шушкевич) и Украјине (Кравчук), да потпишу споразум о расформирању СССР-а и стварању некакве Заједнице независних држава. О том свом споразуму, Кравчук је, као најстарији, телефонски обавестио прво америчког председника Џорџа Буша Старијег, "који је нашу информацију примио спокојно. Није изразио дивљење" (sic!), (Ђукић, 2010: 210). Потом су о својој одлуци обавестили још увек легитимног и легалног шефа државе Горбачова! У наредним недељама, све совјетске републике закључиле су тај споразум, добијаћи тако статус независних држава. Тог тренутка, бар око 16 милиона Руса остало је да живи ван Русије, отприлике половина од тог броја у Украјини. По истом принципу - потписа елита - дошло је до распада Чехословачке, док је председник Слободан Милошевић на Хашкој конференцији о Југославији 1991. изјавио да "нити смо раније, нити бисмо се сада сложили са укидањем Југославије потезом пера" (Милошевић, 2008: 120). Касније ће, међутим лидери ДОС и ДПС ЦГ, дословце "потезом пера", баш према "беловешком сценарију", у присуству Хавијера Солане - човека који је формално наредио НАТО агресију на СРЈ, потписати то што је Милошевић одбио 1991. Прихватили су престанак постојања Савезне Републике Југославије, њену трансформацију у Државну заједницу Србије и Црне Горе, уз обавезан референдум, који је 2006. исходовао неза-

---

нису били у стању да војно сломе ИСИС, пре него што је Русија интервенисала. Зато 2015. може да се узме као најкаснија година за започињање периода мултиполарности у свету.

¹¹ Кастелс узима економску кризу 2008-2010. као почетак кризе „политичког легитимитета“ либералне демократије у свету, у чијем корену „лежи финансијска криза, трансформисана у економску кризу и кризу запошљавања...То је заправо била криза једног модела капитализма, глобалног финансијског капитализма“ (Кастелс, 2022:23). И неки други, наши аутори пиши о мултиполарности која карактерише почетак XXI века (Кољевић Грифит, 2019; Митровић, Поповић, 2019).

висношћу Црне Горе, са свим геополитичким последицама које је то произвело. Одговорност тадашњих властодржаца у Србији за овакав след догађаја тешко да може да се занемари у историјском контексту.

Касније је уследио наставак ширења НАТО на Исток, кроз пријем нових чланица, дојучерашњих припадница Вашавског уговора. Тако су у НАТО, као прве од некадашњих социјалистичких држава, већ 1999. примљене Пољска (која се граничи са Русијом), Чешка и Мађарска, све три десетак дана пре агресије те организације на СРЈ.

БРУТАЛНО ГАЖЕЊЕ МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА ОД СТРАНЕ НАТО И ЊЕГОВИХ САВЕЗНИКА

Потпуно заобилажење ОУН, односно Савета безбедности као главног органа ове организације, и поред Бушове прокламације о њеној централној улози у „новом светском поретку“, први пут се збило током Клинтонове администрације у виду агресије на Савезну Републику Југославију 1999. због наводног угрожавања људских права Албанаца на подручју АП Косово и Метохија. Повод (*casus belli*) је био измишљени масакр над цивилима у Рачку, што је као измишљотина касније разоткривено¹², пошто се радило о легитимној акцији снага реда Србије против терористичке ОВК, чије извршење је чак надгледао ОЕБС, а неки од страних новинара (дописиници француских листова *Le Figaro* и *Le Monde*) о њој и објективно известили, што је убрзо занемарено. НАТО је добио тражени повод благодарећи Виљему Вокеру, који је на конференцији у Приштини изнео тезу да се ради о „српском масакру над албанским цивилима“. У сваком случају, 19 чланица Северноатлантске алијансе је не тражећи одобрење Савета безбедности ОУН због очекивана два вета – Русије и Кине, дакле без његовог одобрења, отпочело 24. марта 1999. 78-дневну агресију на СРЈ. Ипак овај агресивни рат је окончан усвајањем Резолуције 1244/99 Савета безбедности ОУН којом се гарантује нашој земљи суверенитет и територијални интегритет над јужном српском покрајином. О његовим последицама, броју жртава, еколошкој и материјалној штети коју је НАТО причинио упућујемо само на неке од многобројних извора (S.n., 1999; в. Ђорђевић, 2002; Павловић, 2012; Анђелковић Лукић, 2015; Елезовић, Шуваковић, Ракић, 2019; Шуваковић, Стевановић, 2019).

Наши друштвени научници (философи, социолози, политиколози) су одмах по окончању овог агресивног рата изнели своје увиде констатујући да је агресија резултат „новог хегемонизма“ који одликују четири особине: „логика силе“ сада обогаћене гранатама осиромашеног уранијума, медијском кампањом лажи, медијским инсценијама о хуманитарној катастрофи и геноцидом `коллатералне штете`; контрадикција унутрашње и спољашње демократије, „ова друга у ко-

¹² Херман и Питерсон (2010) о догађају у Рачку пишу као о „митском крвопролићу“. „Тиме што је легализовао `хуманитарно бомбардовање`, Хашки трибунал је прочита опело данашњој западној демократији“ (Ранковић, 1999: 8). Чак је и тзв. „хашки трибунал“ (в. Вержес, 2004) оптужбу за масакр у Рачку избацио из тзв. „косовске оптужнице“ против Председника Слободана Милошевића.

лориту Хашког трибунала и Билдерберг форума“, што се обично подводи под појам „нови тоталитаризам“, који аутор везује за Александра Зиновјева и Михаила Поповића¹³; „трећа особеност је у корелацијама токова глобализације, мондијализације и `постсуверенизације` ... постепено [се] круни начело државне и националне суверености и прилагођава за правну и нормативну регулативу нових претектората... ширење према споља [је], као читава мрежа протектората, финализиција неоколонијалистичке архитектуре света“ (Ранковић, 1999: 3-4). Указујући на парадокс да су, међу владама европских држава које су учествовале у агресији на СРЈ, биле бројне партије „левице` (социјалисти и социјалдемократе)“, за шта Ранковић као могуће објашњење нуди хипотезу о споју „унутрашње демократије“ и „хегемонистичке (неоколонијалистичке) спољне политике (Исто: 8), овај наш угледни универзитетски професор социологије констатује како је „једини прави отпор неоколонијализму пружила СР Југославија. Отпор је потекао још у време распада СФРЈ, потом током рата у БиХ, током санкција, па све до Рамбујеа и агресије од 24. марта до 10. јуна 1999. године. Дакле, доста дуг период исцрпљивања, сталних притисака да се смењени државно и политичко руководство, и то више као средство него као крајњи политички циљ“ (Исто: 5).

Академик Михаило Марковић, аподиктички закључује да је НАТО агресија на СРЈ била неизбежна, изузев ако би се прихватила безусловна капитулација и дозволило да НАТО окупира Космет. „Пошто се такав став у нашем народу сматра издајом, нико га од политичара експлицитно не заступа, већ га покрива плаштом `паметне` и `реалне` политике“ (Марковић, 1999: 13).¹⁴ Геополитички и геоекономски

¹³ Зоран Видојевић (1999) пише о „либералном тоталитаризму“, указујући попут Ранковића на специфичне разлике које се састоје у томе да је класичан тоталитаризам увек био супротстављен либерализму, док овај нови вид „наступа под заставом либерализма, борбе за слободу, људска права и демократију. Међутим, он је њихова негација, јер своје схватање тих вредности намеће целом свету, често и најгрубљим методама, укључујући и рат. Идеологија либерализма има упечатљиво *империјална* обележја... Либерални тоталитаризам има данас снажне примесе свесног и несвесног *расизма* (Видојевић, 1999: 109, сва наглашава у тексту цитата З.В.) Указујући даље на цивилизацијска достигнућа либералне демократије, професор Видојевић указује на тенденцију да се она „услед кризе акумулације капитала, због недостатка комплетних и истинитих информација, ефеката масовног `инспирања мозгова` претвара у својеврсну *тоталитарну демократију*“ (Исто). Трећа карактеристика се огледа у блискости и (посредној) повезаности мултнационалних компанија и влада, као и у улози тих наднационалних корпорација у националним и светским економијама, при чему не треба сметнути са ума моћ војно-индустријског комплекса у САД, „тежњу за планетарном доминацијом западних држава и улогу НАТО – може се закључити да се претежни део подлоге либералног тоталитаризма налази у типу економије савременог, екстра-развијеног капитализма“. Он даље указује да либерални тоталитаризам проистиче „из споја *планетарног насиља* и *екстремодерне технологије*“, чиме се ствара супериорна војна моћ. Коначно, постоји „суштинста повезаност *либералног тоталитаризма* и *преволаћујућег садржаја глобализације*. Глобализација се остварује као *насилна `вестернизација`*, и једном својом, али битном димензијом, као успостављање *светског система страха*“ (Видојевић, 1999: 110). О насилничкој димензији глобализације види и код Смиљковић (2002) и Шуваковић (2009).

¹⁴ Колико је актуелан овај текст академика Марковића, радо га препоручујем за читање како нашим политичарима на власти, тако и онима у опозицији. Ставови могу

интереси су, према његовој анализи, кључни за покретање агресије на Југославију. Као на главни узрок агресије на Југославију, Марковић указује на тежњу САД да успоставе „нови светски поредак“, користећи у ту сврху процес глобализације. „Глобализација је двострук процес. С једне стране, врши се дезинтеграција националних држава. У име тзв. људских права, оспорава се и сама идеја националног суверенитета, дакле и сама егзистенција националних држава. С друге стране, врши се интеграција изолованих региона и мултинационалних корпорација. Успоставља се доминација мултинационалних тајних организација („Трилатералне комисије“, „Билдерберг групе“, „Савета за спољне послове“), у којима седе најмоћнији амерички пословни људи и политичари и њихови плаћеници из других земаља. Сврха светске владавине је бескомпромисно обезбеђење интереса светског крупног капитала...Непосредан циљ светске владавине је успостављање контроле над Каспијским басеном, на коме се налазе огромна богатства у нафти, гасу и другим сировинама, које се тренутно налазе у рукама јужних муслиманских република бившег Совјетског савеза“ (Исто: 15, 16; уп. Ивановић, 2018: 94-95). Уосталом, а то подвалачи Марковић, и Бжежински у својој *Великој шаховској табли* предвиђа сукоб око овог подручја између Русије и САД, али и Кине, Индије, Ирана и Турске. „Балкан је врло значајан због територијалног приступа Блиском истоку и, нарочито, централној Азији. Ко хоће да влада тим простором мора претходно владати артеријама Рајна-Мајна-Дунав-Морава-Вардар, као и: Морава-Нишава-Марица-Истанбул-Мала Азија. Косово је у срцу тог стратешког простора. Ту је први и најважнији узрок америчке агресије“ (Марковић, 1999: 16). Као други узрок, Михаило Марковић наводи онај који је чак и Клинтон прокламовао о потреби „очувања кредибилитета НАТО“. Не треба заборавити да је, негде средином агресије, одржан самит у славу пола века оснивања овог злочиначког савеза. НАТО је формиран као одбрамбени савез током Хладног рата, али је по његовом окончању добио улогу насилника који треба да успоставља „нови светски поредак“. Извршењу тог његовог новог здатака испречила се – Југославија, те је морала да буде кажњена, како друге земље не би помислиле да је таква врста супротствања дозвољена. НАТО у том погледу не само да је прекршио Повељу ОУН, заобишао Савет безбедности и читав скуп норми међународног јавног права, већ је прекршио и споствену Повељу, у том смислу да може деловати искључиво као одбрамбени савез, када је угрожена нека од држава-чланица НАТО. „Очигледно да је од успеха обрачуна са Југославијом, у извесној мери зависила, не само судбина НАТО већ и `новог светског поретка` у целини“ (Исто: 17). Међу остале узорке агресије на СРЈ, Марковић наводи сталну потребу САД да дестабилизује Европу, што се посебно огледа у циничном захтеву да Америка сноси трошкове разарања, док Европа треба да сноси трошкове обнове земаља, који су по правилу увек виши. Ту је, наравно и

прихватити или одбацити, али је аргументација потпуно јасна, прецизна и њена истинитост је тешко доводљива у питање.

интерес САД да у реалним условима тестирају своја нова оружја и помогну развоју своје важне војне индустрије (Исто). Посебно значајно, и у светлости руско-украјинског сукоба више него актуелно, Марковићево запажање да је агресија НАТО на СРЈ за последицу имала захлађење односа Русије и САД. „Русија је понижена, отворено подцењена и гурнута у савез са Индијом и Кином. *Запад је прерано открио своје карте и ставио Русији на знање чему се може надати у будућности (уместо идиле 'партнерства за мир')*. После агресије на Југославију сви слични агресивни планови НАТО оствариће се знатно теже. Сад се јасно показало да је глобализација у ствари доминација једне супер-силе, а да је `нови светски поредак` у ствари диктатура у светским размерама, која се од фашизма разликује само у идеолошким нијансама, по далеко вишем технолошком нивоу и по неупоредиво вишем нивоу лицемерја. *Међународни поредак је непоправљиво оштећен* (а био би уништен да се у последњем моменту НАТО није заклонио иза ОУН)¹⁴ (Исто: 18-19, налашавања У.Ш.). Овде напомињемо да су ови закључци изведени *девет година пре* него што је тзв. Косово прогласило тзв. независност (2008), коју су одмах признале све те исте државе које су учествовале у агресији на нашу земљу, уз часне изузетке Грчке и Шпаније¹⁵.

Истовремено, етике и историје ради, треба рећи да су Социолошко друштво Србије, Југословенско социолошко друштво, Српско филозофско друштво, Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета у Београду, Институт за социолошка и криминолошка истраживања, Београд упутили неколико писама-иницијатива (скупно или одвојено) својим колегама широм света, апелујући на њих да осуде агресију на суверену европску државу. Одговори који су добијени су, у већини случајева, били у складу са наметнутим *main stream* о Србима као *bad guys* (в. Преписка), на шта је указано у једном одличном аналитичком чланку (Д. Вуковић, 1999).¹⁶ Свакако било је и тада светских интелектуалаца који нису подлегли пропагандној машинерији Запада, и чак јој се одлучно супротставили уз ризик стигматизације, какав је случај био са Режиом Дебреом (Debray, 1999), Ноамом Чомским (Noam Chomsky), Аленом Бадјуом (Alain Badiou) (в. више Стојадиновић, 2019), нобеловцима Дариом Фоом (Dario Fo), Александром Солжењицином (Александр Исаевич Солженицын) и Жозе Сарамогом (José Saramago), потоњим нобеловцима Харолдом Пинтером (Harold Pinter) и Петером Хандкеом (Peter Handke), да споменемо само неке, уз велику захвалност и другима који су тада подржали нашу борбу за слободу и чију подршку не заборављамо, али због ограниченог простора једног чланка не можемо све да наведемо.

¹⁵ Не треба испустити из вида ни то да је Албанија практично директно учествовала у рату на страни НАТО, иако у то време није била чланица овог војног савеза.

¹⁶ Све ово је довело и до једне оставке у Редакцији *Социолошког прегледа* због "неслагања са уређивачком политиком" (в. Из рада Редакције)

ЦИЉ ЗАПАДА: ПРОДОР НА ИСТОК

Даље ширење НАТО на Исток одвијало се тако што су 2004. у његов састав примљене Бугарска, Румунија (обе се граниче са Русијом), Словачка, Словенија као прва бивша југословенска република, али и три некадашње републике СССР-а: Естонија, Летонија и Литванија. Реализација плана опкољавања Русије је тиме настављена, а обећање "ни за инч" дефинитивно остало само као фраза интересантна историчарима. Уследили су приједи Албаније и Хрватске (друга ех-уи република), потом Црне Горе (трећа ех-уи република, чиме је комплетно Јадранско море постало НАТО-залив), коначно Северне Македоније. Од некадашњих југословенских република, изван НАТО су остале само Србија и БиХ, због противљења Републике Српске. Коначно, у НАТО је примљена и Финска¹⁷, у жеку украјинског рата, чиме је само настављено НАТО опкољавање Русије.

Међутим, проширење НАТО на исток није вршено искључиво путем пријема нових, "источних" чланица, иако је то извесно био најпожељнији модел. Патентиран је модел "шарених револуција" ("обојених револуција"), које су за циљ имале постављање прозападних влада у различитим деловима света, укључујући и пост-совјетски простор. Оне су "патентиране" у Југославији (Србији) кроз деловање организације "Отпор", чији су активисти обучавани на територији Мађарске, од стране припадника ЦИА (Marshall, 2002; Миљковић, Тадић, 2017), да би касније прерасли у међународну организацију CANVAS, "специјализовану" за организацију оваквих "револуција", које често имају и поетичне називе.

У том Западном "обојеном" освајању Истока, прва наредна станица, после СРЈ, била је Грузија. Тамо се одиграла "револуција ружа" крајем 2003. и почетком 2004. која је означила одлазак с власти Едуарда Шеварнадзеа (Едуард Амвросиевич Шеварнадзе), који је био дуже времена "проруски човек" у Грузији, да би се потом окренуо против Русије, покушавши да ступи у савез са Западом. Последица је била долазак на власт Михаила Сакашвилија (Михеил Николозович Саакашвили)¹⁸, јасно прозападно оријентисаног политичара, који се чак

¹⁷ Случај Финске је више него парадигматичан. Она се у оба светска рата налазила на страни поражених. Ипак, после I светског рата, захваљујући Лењиновом прокламованом начелу "самоопредељења народа", њој је призната независност. У II светском рату, они су - као и прибалтичке државе - третирали Немце као савезнике против Совјета, формиравши своје јединице за борбу на страни нацистичке Немачке; пред крај рата су променили страну и издејствовали да им СССР призна статус "неутралне државе". Због специфичност, у теорији међународних односа, чак се говори о "финландизацији" (в. Тгарага, 2016). Одмах по избијању руско-украјинског сукоба, међутим, Финска је потрчала у загрљај земљама-противницама Русије и приступила НАТО-у, напустивши тако принцип "неутралности", по свој прилици на своју штету. Тиме се показало заправо правило да не постоје вечни нити универзални модели, већ конкретне друштвено-историјске ситуације које су арена за понашање држава.

¹⁸ Његова каријера је врло интересантна. Након што је изгубио рат који је у лето 2008. започео са Русијом због Абхазије и Јужне Осетије, и изгубивши власт, суочен са оптужбама за злоупотребу службеног положаја и корупцију, он је емигрирао у Америку. Одатле се враћа у Украјину, да би постао саветник тадашњег украјинског председни-

и школовао у САД. Следећа је била "наранџаста револуција" у Украјини, земљи са подељеним националним идентитетом, где постоји чак и његова територијална демаркација у односу на оно што се сматра историјском територијом Украјине, смештеном у средишњем делу Дњепра, оријентационо око Киривограда¹⁹. Оно што се налази "северозападно од историјског језгра Украјине временом [је] углавном постало привржено монистичкој, антируској интерпретацији украјинског идентитета, док је народ који се од овог језгра налази југоисточно, развио плуралистичку идентитетску визију" према којој идентитетско осећање Украјинца није у сукобу са "осећањем блискости са Русима и Русијом, коришћењем руског језика у свакодневном општењу, лојалности Московској патријаршији и одбијањем да се у геополитичком смислу буде оријентисан против Русије, а у корист неких спољних сила - штавише, могућа је у истој држави коегзистенција ове верзије идентитета и оне која наглашава посебност у односу на Русију, уз узајамно уважавање обеју" (Трапара, 2020: 167-168). У вези са оваквим украјинским идентитетом, треба увек на уму имати и схватање Бжежинског да "Украјина, нови али важан простор на евроазијској шаховској табли, представља геополитички стожер због тога што само њено постојање као независне земље помаже преображају Русије" (Бжежински, 2001: 47). У складу са тим је развијен и пројекат изградње украјинског националног идентитета као антируског идентитета (дакле "монистичка варијанта"), баш као што је и савремени "идентитет Црне Горе и монтенегринства грађен на антисрпском наративу" (Шуваковић, 2023: 48). И оваква западна стратегија и објективни услови идентитетске подељености земље, дошли су до изражаја на изборима 2004. године када су се за место председника борила два "идентитетска" кандидата, Виктор Јушченко (Віктор Андрійович Ющенко)²⁰ и Виктор Јанукович (Віктор Фёдорович Янукович). У првом кругу, прозападно оријентисани Јушченко, који је заговарао евро-атлантске интеграције Украјине, је остварио разлику од око 0,5% предности, па је други круг био неминован. Тада је победу однео "проруски" Јанукович, што је изазвало оспоравање резултата другог круга и демонстрације, које доводе до поништавања другог изборног круга и његовог понављања, где Јушченко побеђује. Резултати гласања су били подељени, регионално-идентитетски, што показује да је теза о изборној "украјинској клацкалицы" (Д. Петровић, 2010: 137), а којом се тврди да победник мора осим "идентитетског дела" гласова да освоји и нешто гласова из онога што се сматра украјинским историјским језгром, одржива. Наравно, та одрживост важи све донде док не ескалира политичко насиље.

ка Петре Порошенка (Петро Олексійович Порошенко), а потом и гувернер Одеске области. Одрекао се грузијског држављанства, да би добио украјинско, пошто је Грузија тражила његово изручење. Депортован је из Украјине у Пољску, да би се потом вратио у Украјину, након што му је нови председник Володимир Зеленски (Володiмiр Олександрович Зеленський) обновио украјинско држављанство. Вратио се у Грузију, где је одмах ухапшен и данас се налази у затвору.

¹⁹ При чему и у вези са тим је у историји било спорова.

²⁰ Иако то није никакав доказ, чињеница је да је Јушченкова друга жена била рођена Американка.

Овде, свакако, треба имати у виду да је, попут САД које су Средњу и Јужну Америку виделе као своје "задње двориште" у складу са Монроовом доктрином (в. више М. Петровић, 1999), Русија сматрала постсовјетски простор својом интересном сфером, а то се посебно односило на Украјину и Грузију. При том, да подсетимо, Горбачов је у том смислу добио западне гаранције.

Имајући у виду ширење НАТО на Исток, као и обојене револуције на пост-совјетском простору, руски председник В.В. Путин (Владимир Владимирович Пуџин) је на Минхенском безбедносном форуму 2007, веома јасно и одлучно, упозорио Запад на последице њихове политике према Русији. Слободно се може рећи да је то један од говора који су обележили Путинову политичку каријеру. Он је ту осудио и одбацио униполарност као концепт заснивања међународних односа. "Сведоци смо све већег презира према темељним начелима међународног права. Независне правне норме се све више приближавају правном систему једне државе. Једна држава, наравно, пре свега САД, прекорачила је своје националне границе у сваком погледу. То је видљиво у економским, политичким, културним и образовним политикама које се намећу другим народима. [...] Наравно, то је врло опасно и резултира тиме да се нико не осећа сигурно. Желим нагласити ово - нико се не осећа сигурно! Јер нико више не може осетити да је међународно право попут каменог зида који ће их штитити" (Putin, 2007). Он се потом у свом говору заложиио за озбиљно промишљање "архитектуре глобалне безбедности". Реплицирајући италијанском министру одбране, који је релативизовао монопол ОУН да делују у интересу очувања светског мира, додељујући то право и НАТО и ЕУ, Путин је јасно нагласио да се "употреба силе може сматрати легитимном само ако је одлука санкционисана од стране ОУН. И није нам потребна супституција НАТО или ЕУ за УН" (Putin, 2007). Путин је у свом говору посебно нагласио да "ширење НАТО савеза нема везе с модернизацијом самог савеза или с осигуравањем безбедности у Европи. Напротив, то представља озбиљну провокацију која смањује степен међусобног поверења. И ми имамо право да питамо: против кога је намењена ова експанзија? Шта се догодило с уверавањима наших западних партнера која су нам дали након распада Варшавског пакта? Где су те изјаве данас? Нико их не памти. Али ја ћу допустити себи да подсетим ову публику шта је речено. Желео бих цитирати говор генералног секретара НАТО савеза, господина Манферда Вернера (Manfred Wörner), из Брисела 17. маја 1990. Он је тада рекао `чињеница да смо спремни да не поставимо војску НАТО-а ван немачке територије даје Совјетском Савезу чврсту гаранцију безбедности`. Где су ове гаранције?" (Putin, 2007). Према томе, Путин је упозорио Запад да а) је концепт униполарности промашај, да представља покушај американизације света, указујући на потребу учешћа свих у конципирању нових међународних односа заснованих на мултиполарности, б) афирмисао улогу ОУН у решавању конфликта, одбацујући да би ту улогу на себе могли да преузму НАТО или ЕУ²¹. Указујући

²¹ Колико је тада био у праву, показује се на примеру јужне српске покрајине Косово

на искључиво право ОУН на легитимну употребу силе у решавању конфликта, Путин је тиме потврдио и чврст став Русије по питању агресије НАТО на СРЈ 1999. која није била санкционисана одлукама Савета безбедности ОУН; в) нагласио да је даље ширење НАТО на Исток за Русију потпуно неприхватљиво и показао да је Русија свесна обмана које је Запад починио у погледу давања лажних гаранција.

Запад, међутим, изгледа да је само чуо Путинове речи, али није схватио озбиљност упозорења које је њима изречено. На самиту НАТО у Букурешту априла 2008, постигнута је сагласност око будућег чланства Грузије и Украјине у НАТО, што је нашло своје место и у завршном коминикеу (Bucharest Summit Declaration, 2008, paragraph 23). То је први пут да је дато овакво директно обећање, које још увек није испуњено. Међутим, тај потез значио је угрожавање безбедности Русије, на који је она морала да реагује. С друге стране, грузијски председник Сакашвили је схватио то као поруку да може да се разрачуна са отцепљеном Абхазијом и Јужном Осетијом, отпочевши против њих војну операцију. Августа те године Русија је војно интервенисала у Грузији, а последица губитка рата у који је неспремно и несмотрено Сакашвили ушао био је његов пад са власти. Неки аутори указују да је "кап која је прелила чашу" у односима Русије и Грузије већ била подршка Сакашвилија "наранџстој револуцији" у Украјини (Трапара, 2020: 125), при чему ће он касније подржати и "Евромајдан".

И, коначно, у серији ових револуција јарких боја, долазимо до "Евромајдана". Фебруара 2010. одржавају се нови председнички избори, на којима Јанукович побеђује главни ривалку Јулију Тимошенко са нешто већом разликом него што је Јушченко победио њега, пет година раније. Јушченко је, због корупције и афера, доживео понижавајући пораз на овим изборима. Јанукович као председник постиже споразум са Русијом да продужи закуп руске поморске базе у Севастопољу, поништава одлуку Јушченка да Степана Бандеру, нацистичког сарадника који се сматра одговорним за смрт хиљада Пољака и Руса, прогласи "Херојем Украјине", постиже да се усвоји закон који омогућава мањинама које на одређеној територији имају бар 10% говорника неког језика, да се тај језик прогласи званичним, што је имало за последицу да тринаест украјинских региона руски прогласи званичним језиком (Трапара, 2020: 184-185). Међутим, за Украјину је и заинтересован и Запад, коме се нимало не свиђа губитак утицаја. "План је био да се Украјина брзо интегрише у западне институције, а да се на њеној територији позиционирају НАТО-снаге" (Ивановић, 2018: 87). Нуди се Украјини тзв. Источно партнерство са ЕУ, које је значило потписивање Споразума о придруживању, који је наравно

и Метохија, када је тадашње српско руководство предвођено Борисом Тадићем прихватило да се на КиМ распореде снаге ЕУЛЕКС-а, преносећи тиме део овлашћења са ОУН на ЕУ. Тиме је српска заједница постала додатно небезбедна, пошто су то јединице оних држава које су признале илегалну "независност" Косова и Метохије проглашену 2008. године и све до данашњих дана ова мисија демонстрира пристрасност и непостојање воље да се обезбеде основна људска права преосталом српском становништву у АП КиМ. С друге стране, и поред учињених напора, једном пренета овлашћења, тешко је повратити назад на ОУН, чиме је Србији учињена велика штета.

имао и безбедносно и спољно-политичку димензију и Споразума о слободној трговини, који је искључивао могућност чланства у некој другој сличној економској асоцијацији (нпр. Евроазијској економској унији). Јануковичева одлука да одложи потписивање ових споразума који, разумљиво, ни економски ни политички нису били у интересу Украјине, испровоцирала је Евромајдан, заправо репризу наранцасте револуције, али са кобним последицама по Украјину²². Покушај интервенције полиције доводи до активације већ постојећих паравојних профашистичких организација, попут "Десног сектора". Што је протест дуже трајао, он се све више радикализовао. ЕУ се и у овој кризи показује као неуспешан преговарач, па ствар у своје руке преузимају САД, чији је циљ остваривање потпуног утицаја у Украјини, што је био став Кондолизе Рајс (Condoleezza Rice) још на НАТО самиту у Букурешту 2008, а што је раније и Бжежински, као доктринар, објаснио. Символично, то преузимање руковођењем догађањима на Евромајду 2013/14 изразила је тадашња помоћница америчког државног секретара Викторија Нуланд (Victoria Nuland), изговарајући чувену поруку савезницима "Fuck EU". Међутим, из тада процурелих транскрипата њеног разговара са америчким амбасадором у Кијеву Џефријем Пјатом (Geoffrey Pyatt), види се и најдиректнија умешаност тадашњег подпредседника САД Џозефа Бајдена (Joseph Robinette Biden Jr.) у збивања на Евромајдану²³. Америчко мешање произвело је државни удар којим је председник Јанукович свргнут са власти, и почетак системског терора над етнички руским и русофоним становништвом у Украјини, уз негацију свих права која су им била призната (језик, култура, образовање). Идеја је "дерусификација Украјине" (Попов, 2022: 175) и са њеном реализацијом се отпочиње након Евромајдана. Поново се оживљавају авети украјинске нацистичке прошлости које се званично славе - Степан Бандера (Степан Андрійович Бандера) и Роман Шухевич (Роман Йосипович Шухевич), али и отпочиње са директним злочинима на подручју Донбаса, попут оног у Одеси где је у тамошњем Дому синдиката запаљено 46 људи који нису прихватили резултате Евромајдана и протествовали су против њих. Формирана је и профашистичка формација "Азов", која је убрзо укључена у украјинску Националну гарду. Практично, Евромајдан је означио почетак грађанског рата у Украјини који ће, у крајњем, "водити подели ове земље". (Шуваковић, 2014: 56).

Руски одговор на Евромајдан био је референдум на Криму и његово прикључење Украјини. Проглашене се Луганска и Доњецка народна република, али је Русија оклевала са њиховим признавањем и присаједињењем, све до почетка спровођења своје специјалне војне операције 2022. године, премда им је пружала потребну помоћ, дајући тамошњим становницима чак и своје држављанство. Ипак, влада из Кијева је током тих осам година спроводила брутално насиље над

²² В. филм Оливера Стона (Oliver Stone) *Ukraine on Fire*, који даје приказ догађаја и изводе из интервјуа са главним актерима. В. <https://banned.video/watch?id=62293b42456fae60bcdda47f>

²³ В. <https://www.bbc.com/news/world-europe-26079957>

овим областима, бомбардовала градове, спроводила најочигледније облике државног терора, о чему говоре и подаци о више од 13000 страдалих у том периоду²⁴. Према томе, одговор на питање које смо поставили још 2014. о дOMETИМА украјинског грађанског рата по светски мир (Шуваковић, 2014: 21) је недвосмислен: фебруара 2022. избио је рат између Русије и Америке (НАТО), на територији Украјине, који доминантно финансира ЕУ²⁵.

КА ЗАКЉУЧИВАЊУ

Да ли се међународни сукоб који је избио 2022. на подручју Украјине могао избећи? Вероватно да јесте, да је Запад желео да уважи руске интересе на овом простору, а не да са омаловажавањем изриче тврдње како је "Русија `нова` држава" (Гиденс, 2009: 248), чиме су се имплиците одрицали безбедносних гаранција датих Горбачову почетком последње деценије XX века. Заправо, у читавом овом периоду, Запад спроводи стратегију опкољавања Русије. Иако се почетком 90-их година XX века чинило да Запад жели да разори социјалистичке федерације (СССР, ЧССР и СФРЈ) на њихове саставне, конститутивне елементе, о чему сведоче и закључци Бадентерове (Robert Badinter) комисије о Југославији (в. Реščanik, 2008), очито је да је стратегија нешто другачија. Потребно је и разбити оне државне целине преостале из тих федерација за које Запад процењује да су сметња његовом напредовању²⁶. Отуда се већ почетком 2000-их расправљало о потреби "деколонијације Русије" (Hubert, 2000), што је данас актуелизовано кроз подстицање етничких не-руса на сепаратизам у односу на Русију (Антонић, 2022: 27-46), што за сада не наилази на одзив. Чак су и Мински споразуми постигнути ради заустављања конфликта у Украјини били вероломни, пошто им је циљ био, према признању тадашње немачке канцеларке Ангеле Меркел (Angela Dorothea Merkel), што је потврдио и бивши француски председник Франсоа Оланд (François Gérard Georges Nicolas Hollande), да "купе време" Украјини да наоружа своју војску. Другим речима, Запад је од почетка имао намеру да започне рат са Русијом. Једини начин да се садашњи рат избегне, био је тај да Јељцинова Русија није оставила 16 милиона Руса ван граница Русије

²⁴<https://www.novosti.rs/c/planeta/svet/1091480/nacisti-ruse-zive-spaljivali-ukrajinska-vojska-ekstremisti-godinama-terorisali-donbas-dok-zapadu-precutkivali>

²⁵ Иако САД формално издвајају више новца за наоружавање Украјине (укључујући у то и испоруку оружја) у односу на ЕУ, узимамо у обзир чињеницу да су они истовремено спречили ЕУ да купује нафту и гас од Русије, присиљавајући ЕУ да то чини од Америке. Амерички течни нафтни гас је бар три пута скупљи од руског гаса који је гасоводима испоручиван европским државама, а америчке компаније га испоручују у ЕУ по ценама и до седам пута вишим од оних које важе у САД. Слично је и са нафтом, па се може закључити да су САД заправо наметнуле својеврсни порез ЕУ, како би обезбедиле финансирање свог рата са Русијом.

²⁶ "У минјатури, тај процес смо већ видели кроз разбијање СФРЈ, СРЈ, СЦГ, потом и наставак кроз настојање да се разбије и Србија, отимањем Косова и Метохије – за почетак" (Шуваковић, 2023: 49).

насталих цепањем СССР-а на саставне совјетске социјалистичке републике, већ да је још тада издејствовала промену граница и заштити свог народа који је живео на подручјима других бивших совјетских социјалистичких република, на начин да бар руски етнички хомогена подручја укључи у свој састав. На то је указао и председник Путин у својој изјави из 2005. о распаду СССР-а као "највећој геополитичкој катастрофи века". Међутим, као губитник Хладног рата, Јељцинова Русија није тада имала снаге за такав подухват. За разлику од ње, Србија је у последњој деценији XX века, по разбијању СФР Југославије, премда много слабија у односу на Русију, инсистирала на праву српског народа да остане да живи у Југославији, у смислу једнаког права на самоопредељење оних који се отцепљују и оних народа који то не желе. Иако се тада водио рат на подручју бивше Југославије, његов резултат је ипак видљив: Срби у Босни и Херцеговини су створили Републику Српску, међународно признат ентитет, спречивши тако да се над њима понове злочини запамћени из времена II светског рата. За све то време они су уживали сву потребну помоћ Србије, која је и један од гараната Дејтонско-Париског мировног споразума, којим је Република Српска створена и утврђено уставно уређење БиХ. Из овог угла поређења односа Русије и Србије према руском, односно српском народу који је преко ноћи остао да живи у другим, углавном непријатељски оријентисаним државама, могуће је разумети, али не и прихватити, понашање Јељцинове Русије током читаве југословенске кризе. Њима као великој сили је било несхватљиво зашто Србија не пристаје на исто оно на шта су они тада пристали.

Ако се овако ствари посматрају, долазимо и до одговора на постављено питање: садашњи рат на простору Украјине је био неизбежан, само се одвија са три деценије доцње. Из извршене генезе конфликта, јасно је да су га проузроковале САД, својом стратегијом и настојањем да најпре разоре СССР, опколе Русију, разбију Русију и – наставе даље, према Кини, на коју је још Бжежински (2013: 60) указао као на стратешког ривала САД у XXI веку, при том позивајући САД на балансирање у односима са Кином. Иако ни у најновијој Стратегији националне безбедности САД ово залагање Бжежинског није оспорено, напротив афирмисано је, потпуно је јасно исказано да САД сматрају да је, на глобалном плану, "Народна Република Кина једини конкурент са намером да преобликује међународни поредак и, све више, са економском, дипломатском, војном и технолошком моћи да то учини" (White House, 2022), што ће САД свакако настојати да спрече.

Из свега је више него јасно да ће опадање моћи Америке и настанак мултиполарног света бити пропраћен бројним сукобима, конфликтима различитог нивоа и интензитета, чинећи тако Земљу небезбеднијим местом за живот људи.

ЛИТЕРАТУРА

- ABC News. "Colin Powell on Iraq, Race, and Hurricane Relief". 8 September 2005. Available at <https://abcnews.go.com/2020/Politics/story?id=1105979&page=1>
- Анђелковић Лукић, Мирјана. *Дарови 'Милосрдног анђела': еколошко разматрање рата НАТО-а против СР Југославије*, друго, допуњено издање. Нови Сад: Балканија, 2015.
- Антонић, Слободан. *Руси и Срби: два заветна народа*. Београд: Catena mundi, 2022.
- AFP. "Pre-war data given to UN 'not solid': Powell". 3 April, 2004. Available at https://en.wikipedia.org/wiki/United_Nations_Security_Council_and_the_Iraq_War#Colin_Powell's_presentation
- Бжежински, Збигњев. *Велика шаховска табла*. Подгорица: ЦИД, 2001.
- Бжежински, Збигњев. *Америка – Кина и судбина света: стратешка визија*. Београд: Албатрос плус, Факултет безбедности универзитета у Београду, 2013.
- Bush, George H. W. „Operation Desert Storm Launched“. Address to the Nation from the White House, 16 January. *US Department of State Dispatch*, 21 January 1991, 38.
- Вержес, Жак. „Хашки трибунал – илегалан суд“. *Смисао* 17 (2004): 13-31
- Вуковић, Данило. "Fiat iustitia et pereat mundus". *Социолошки преглед* 33, 3-4 (1999): 307-324. DOI: 10.5937/socpreg9903307V
- Walzer, Michael. *Just and Unjust Wars*. New York: Basic Book, 1991
- Гиденс, Ентони. *Европа у глобалном добу*. Београд: CLIО, 2009.
- Gorbachev, Michail. "Address by Mikhail Gorbachev at the UN General Assembly Session (Excerpts)". New York, December 7, 1988. Available at <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/address-mikhail-gorbachev-un-general-assembly-session-excerpts>
- Debray, Régis. "Lettre d'un voyageur au président de la République", *Le Monde*, 13 mai 1999. Available at: https://www.lemonde.fr/archives/article/1999/05/13/lettre-d-un-voyageur-au-president-de-la-republique_3554923_1819218.html
- Ђорђевић, Стеван. "Ратна штета и судске жртве и права у вези с агресијом држава Северноатлантског пакта на Савезну Републику Југославију". *Војно дело* 2-3 (2002): 231-245.
- Елезовић, Далибор, Урош Шуваковић, Бранко Ракић. *НАТО агресија у светлоси правде*. Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 2019. Available at https://drive.google.com/file/d/1ovha6DjuqfFk_h8BQuEj00IK0Rogwv2c/view
- Houbert, Jean. "Russia and Decolonization in Eurasia". In *Russia and the Wider World in Historical Perspective*, edited by Cathryn Brennan and Murray Frame, 190-208. London: Palgrave Macmillan, 2000
- Ивановић, Мирослав. "Главни геополитички вектор у постсовјетском

- времену и како одговорити на њега". *Национални интерес* 2 (2018): 83-101. <https://doi.org/10.22182/ni.3222018.5>
- Из рада Редакције. *Социолошки преглед* 33, 3-4 (1999): 342-343. Доступно на https://drive.google.com/file/d/1cUVO2n2_z8uyamwkvYbXXHmoDgWvdc_E/view
- Кастелс, Мануел. *Суноврат: криза либералне демократије*. Београд: СЛИО, 2022.
- Kessler, Bart R. „Bush's New World Order: The Meaning Behind the Words“, reserach paper, 1997. Available at <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA398504.pdf>
- Кољевић Грифит, Богдана. „НАТО савез и демократија на Балкану 21. века“. У *Двадесет година од НАТО агресије на СРЈ поводи и последице*, приредили Живојин Ђурић, Милош Јевтић, 7-22. Београд: Институт за политичке студије, 2019. <https://doi.org/10.22182/SRJ1999>
- Marshall, Tim. *Igra senki*. Beograd: Samizdat B92, 2002.
- Митровић, Љубиша, Алекса Поповић. „НАТО агресија на СРЈ у геополитичком контексту“. У *Двадесет година од НАТО агресије на СРЈ поводи и последице*, приредили Живојин Ђурић и Милош Јевтић, 59-75. Београд: Институт за политичке студије, 2019. <https://doi.org/10.22182/SRJ1999>
- Милошевић, Слободан. *Прилог историји двадесетог века*. Београд: Трећи миленијум, 2008.
- Миљковић, Милан, Дарко Тадић. "Информационе операције западних обавештајних служби у Србији октобра 2000. године". *Војно дело* 69, 5 (2017): 98-108. DOI: 10.5937/vojdela1705098M
- НАТО, *Bucharest Summit Declaration*, 3 April 2008. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm
- Павловић, Вукашин (прир). *Екологија и рат: извештај независне групе експерата о НАТО бомбардовању СРЈ*. Београд: Службени гласник, 2012.
- Петровић, Драган. *Русија и Европа*. Београд: Институт за међународну политику и привреду, 2010.
- Petrović, Milan. "Democracy As A Worldwide Process and International Law Views of the United States of America". *Facta Universitatis Series: Law and Politics* 1, 3 (1999): 271-282. Available at: <http://facta.junis.ni.ac.rs/lap/lap99/lap99-01.html>
- Peščanik. "10 mišljenja Badinterove komisije", 18/11/2008. Доступно на: <https://pescanik.net/10-misljenja-badinterove-komisije/>
- Попов, Едуард. "Постсовјетска Украјина: субјективно-објективни поглед на историју неуспешне државе". *Национални интерес* 2 (2022): 171-184. <https://doi.org/10.22182/ni.4222022.9>
- Преписка Социолошког друштва Србије са социолозима из Европе и света током НАТО агресије на СРЈ. *Социолошки преглед* 33 (1-2)/1999, 155-174. Доступно на https://drive.google.com/file/d/1GPL4ReWTItJ2Tb2L1Y4vvRQMnty_QSqu/view

- Putin, Vladimir Vladimirovich. „President’s year adress”. *RFE/RL*, Moscow, 29 April 2005. Available at <https://www.rferl.org/a/1058688.html>
- Putin, Vladimir Vladimirovich. "Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy". Munich, February 10, 2007. Available at: <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>
- Смиљковић, Радосл. *Глобализација и насиље*. Београд: Књижевне новине, Total com, 2002.
- Стојадиновић, Миша. "Критичка анализа НАТО агресије над Србима у делима водећих светских интелектуалаца". *Политика националне безбедности* 1 (2019): 203-216. <https://doi.org/10.22182/pnb.1612019.9>
- Scheffer, David, J. "Toward A Modern Doctrine of Humanitarian Intervention". *University of Toledo Law Review*, 23 (1992): 253.
- S.n. "Агресија на Савезну Републику Југославију", *Безбедност* 2-3 (1999): 181-426
- Трапара, Владимир. "Finladizacija kao model neutralnosti malih država". *Međunarodni problemi* 68, 4 (2016): 351-389. <https://doi.org/10.2298/MEDJP1604351T>
- Трапара, Владимир. *Ратови Русије 1999-2019*. Београд: Институт за међународну политику и привреду, 2020.
- Fukuyama, Francis. "The End of History?", *National Interest*, summer, 1989.
- Fukuyama, Francis. *The End of History and the Last Man*. New York: The Free Press, 1992
- Херман, Едвард, Дејвид Питерсон. *Политика геноцида*. Београд: Весна Инфо, 2010.
- Чомски, Ноам. *Интервенције*. Нови Сад и Београд: Рубикон и Беокњига, 2009.
- Чомски, Ноам. *Јер ми тако кажемо*. Београд: Службени гласник, 2012.
- Шуваковић, Урош. „Фазе у остваривању доктрине ’новог светског поретка’”, *Смисао* 8-9 (1999): 117-122
- Шуваковић, Урош. „Свет у променама: политичко насиље и глобална еколошка криза“. *Ecologica* 16, 59 (2009): 468-475
- Шуваковић, Урош. *Транзиција: прилог социолошком проучавању друштвених промена*. Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 2014.
- Шуваковић, Урош и Обрад Стевановић. „Нато агресија на СРЈ и њене последице“. У *Двадесет година од НАТО агресије на СРЈ поводи и последице*, приредили Живојин Ђурић, Милош Јевтић, 76-106. Београд: Институт за политичке студије, 2019. <https://doi.org/10.22182/SRJ1999>
- Шуваковић, Урош. "Покушај дробљења словенског света и одговор Русије". У *Словенски свијет: поуке прошлости и изазови будућности*, ур. Будимир Алексић, 43-56. Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини; Никшић: Институт за српску културу, 2023. Доступно на <https://www.researchgate.net/publica->

tion/374332180_An_Attempt_Of_Crushing_The_Slavic_World_And_Russia's_Response_In_Slavic_World_lessons_of_the_past_and_challenges_of_the_future

White House. *Natonal Security Strategy*, October 12, 2022. Доступно на: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>

THE WAR THAT BROKE OUT WITH THE DELAY OF THREE DECADES

Summary

The paper gives arguments for the thesis that, from the perspective of Russian geopolitical interests and their protection, the military intervention in Ukraine was inevitable and came with the delay of three decades. On the one hand, it is a direct consequence of the USSR breakup and the NATO encirclement of Russia, through extending the North Atlantic Alliance to the former member-countries of the Warsaw Pact, some of the former member-states of the USSR (the Baltic countries), as well as all the former Yugoslav republics (except for Serbia and Bosnia and Herzegovina). On the other hand, it is the result of building new state identities in the anti-Russian narrative, with the violence exerted against ethnic Russians and Russophones, which was particularly pronounced in Ukraine. At the same time, the West pursued a perfidious policy towards Russia. The three-decade delay is the consequence of the illusions cherished by the West and of untimely Russian learning the lessons from the bloody breakup of Yugoslavia, for which the West is most directly responsible. Concurrently, the attitude towards the compatriots who remained outside the borders of Russia also partly explains Russian policy during the Yugoslav crisis in the last decade of the 20th century. The ultimate goal of such Western policy is in the idea of achieving the “breakthrough to the East” via breaking up Russia (“decolonization of Russia”) and, furthermore, via breaking up China, which was declared as the sole global competitor of the USA in the latest US National Security Strategy from 2022.

Key words: disintegration of the USSR, breakup of the SFRY, Russia, Ukraine, genesis and causes of the ethnic conflict, 2022 Russian military intervention.